

A MAGYAR NEMZETI MUZEUM HÍRLAP-KÖNYVTÁRA.

LD. SZINNYEI JÓZSEFTŐL.

Mielőtt a hírlap-könyvtár az 1889. év elején megnyílt, a hírlapok a M. Nemz. Múzeumban a levéltár melletti belső folyosóban, a falak mellett és középett rozzant, részben festetlen álványokon voltak elhelyezve. A könyvtár nyomtatványi anyaga közé ugyan fölvétettek a régibb hírlapok közül azok, melyek 8-rét könyvalakban jelentek meg és eredeti félbőr kötésben, némelyik czimlappal és tartalomjegyzékkel ellátva, mintegy kínálkoztak a könyvek közé való beosztásra, mint a pozsonyi és bécsi Magyar Hirmondó, a Magyar Kurir, a Hazai és Külföldi Tudósítások sat. A későbbiek közül már kevesebbet és igen megválogatva soroztak be a könyvek közé; és minthogy a közönség se fordított nagy gondot ezekre, nagyobb részt köttetlenül is maradtak. Ezen mellőzött, elhanyagolt lomot, mint nem fontos és nem sürgős dolgot, éppen úgy, mint az apróbb nyomtatványokat, a könyvtárrendezők nem vették figyelembe, vagy azok fölvételét a későbbi jobb időkre hagyták; így kerültek a hírlapok azután az említett folyosó polczaira, természetesen az ide-oda helyezés következtében festői rendetlenségben; spárgával összekötött hírlapszámok mellett, fűzött, vagy papir kötésben lévő példányok, de voltak ezek közt összevissza hányt-vetett egyes hírlapszámok is. Ezen chaosnak azután nem is lehetett más nevet adni, mint hírlap-raktár.

A hírlapoknak ezen elhanyagolását már évtizedekkel ezelőtt volt alkalmam figyelembe venni s ez indított engem arra, hogy irodalmunk ezen fontos ágát megóvjam az enyészettől, mely annak szaporodásával mindinkább bekövetkezhetett volna. Elég példa állott előttem, a külországok hírlapirodalmát tekintve, melyet akkor figyelemmel kísértem, sőt egyes példányszámokban összegyűjtve,

közelebről is igyekeztem azzal megismerkedni. Ezen törekvésemet a hazai hírlapokra is kiterjesztve, ennek tüzetesebb megismertetését tűztem ki főczélomúl, midőn a »Hírlapirodalmunk« cz. cikksorozatomban a hazai hírlapok ismertetését közöltem a Vasárnapi Ujságban 1862-től és a Magyar Könyv-Szemlében közlöm 1895. óta. Ezzel mintegy felhívtam a közönség figyelmét a hírlapok fontosságára, melyek megőrzése céljából is több cikket irtam a hírlapokba.

A hírlapoknak ezen mellőzése és pusztítása okozta, hogy már-már a legujabb és legnevezetesebb hírlapok sem voltak többé találhatóak nyilvános könyvtárainkban, de másutt se. Így történt, hogy a b. Eötvös József által 1865—66-ban kiadott Politikai Hetilapot, megjelenése után tiz évvel már hasztalan keresték Budapesten; és az illető kénytelen volt azt a hírlapokban közzétett felszólítással megszerezni.

A könyvekkel és egyéb nyomtatványokkal azonban a régi helytartótanács rendeletéből és az 1848. törvény alapján, a hírlapokat is beküldték a hazai nyomdák a M. Nemz. Múzeumba, az egyetemi könyvtárba és a M. Tudom. Akadémia könyvtárába; de csak önszántukból és szórványosan, mert azok beküldését senki sem ellenőrizte, nem reklamáta. Lassanként ezen hírlapok mégis annyira fölszaporodtak, hogy azok elhelyezése, már nagy alakjuknál fogva is, mindinkább több nehézségbe ütközött. Kiselejtésüket azonban már azon elvnel fogva sem teheték, mert a nyilvános könyvtárainkba beküldött anyagot meg kellett őrizniök. Tehát végre is gondoskodni kellett arról, hogy miként lehessen azokat értékesíteni s a közforgalomnak átadni.

Igy történt, hogy Trefort Agoston vallás- és közoktatási miniszter enquetet hívott össze 1884. jún. 30., mely elhatározta a hírlapoknak gondozását, azok rendezését és a hírlapkönyvtárnak a nagy közönség használatára való megnyitását.

Miután akkor én foglalkoztam leginkább, csaknem kizárólag, hírlapirodalmunkkal, természetesen engem bíztak meg ezen művellet kivitelével és mellém adva egy díjnokot, megkezdtük a M. Nemz. Múzeum könyvtárában levő hírlapok rendbe szedését és czédulázását. A hírlapok rendezése, czédulázása, az anyag természeténél fogva is sokban különbözik egyéb nyomtatványok, könyvek fölvételétől és czédulázásától. Miután a könyvek befűzve kerül-

nek a könyvtárba, ezek fölvétele igen egyszerű; nem így a hírlapoké. A hírlapok címük szerint szintén egy-egy címlapot kapnak; ezen címlapra azonban minden évfolyam számaival együtt külön följegyeztetik. A hírlapok egyes számai úgy tekinthetők, mintha a könyveket füzetlenül ivekben küldenék be s azokat ivenként kellene előbb összeszedni. A könyvek, ha azokból egyes ivék hiányoznak, hasznavehetetlenek, ha pedig a munka címlapja elveszett, nem is lehet azt czédulázni, sőt az egész munka értékéből is sokat levon ezen hiány; nem így a hírlapoknál, melyeknek minden egyes száma egy ugyanazon címmel van ellátva, s egyes számnak hiánya, bár az is figyelembe veendő s pótlendő, a hírlap becsét éppen nem, vagy igen csekély mértékben csökkenti.

A hírlapok czédulázásánál előbb a hírlapszámok revideálása történik és minden évfolyan teljessége megjelöltetik a czédulán az illető évfolyam utolsó számával; ha közből hiányzik egy vagy több szám, ez is följegyeztetik írónnal a czédulán és a hírlap elején, hogy az olvasó azonnal tájékozva legyen a hiányzó számokról; a később megszerzett számok feljegyezése pedig törlöttetik.

A munka gyorsítása végett a hírlap rendezéséhez és czédulázásához két díjnokot neveztek ki. Én pedig az 1888. nov. 9-iki miniszteri rendelettel az egyetemi könyvtártól véglegesen áthelyeztettem a M. Nemz. Múzeumhoz, mint a hírlap-könyvtár őre, 1901. okt. 30-án pedig igazgató-órré neveztettem ki. Dr. Váczy János 1887. nov. 8. gyakornok, 1889. máj. 2. segédőr lett; 1893. júl. 12. főgymnasiumi tanárrá neveztetvén ki, elhagyta a könyvtárt; Kereszty István pedig 1888. márcz. 7. gyakornokká, 1893. márcz. 31. segéddé, 1894. júl. 13. segédórré léptettetett elő. Meg kell még emlékezmem a »Tiszteljétek a közkatonákat!« elvnel fogva Rubin Antal szolgáról is, ki segítségünkre van mai napig és a hírlap-könyvtár rendezésének nehéz munkáját elejétől fogva végig küzdötte velünk.

A hírlap-könyvtár föllállítását elrendelő enquete azt is elhárította, hogy a főváros nyilvános könyvtárainak anyaga egyesíttessék a múzeumival, hogy azt a maga teljességében egy helyt használhassa a közönség. Ezt megelőzőleg a múzeumi készlettel végeztünk és egy általános hírlap-katalogust készítettünk, melyben a meglévő hírlapokat és hírlapszámokat föltüntetve, megjelöltük a még hiányzókat is. Az egyetemi könyvtár hírlapjait bár gondosan

beköttették, hely szűke miatt, lehordták a földalatti helyiségbe: ide kellett tehát mennünk a múzeumi hiányokat feltüntető jegyzékekkel, hogy a szükséges évfolyamokat és hírlapszámokat kiválogassuk és a már bekötött példányokból azokat kimetélgessük. Ezen műveletünkkel nagyot haladt a múzeumi hírlapok teljessé tétele. Hogy a fölösleges példányokat, melyeket papiros gyanánt akartak eladni, megmentssem, a szegedi Somogyi-könyvtárnak ajánlottam fel és ott szívesen fogadták ezen részben megsonkitott hírlapokat, melyekkel aztán könyvtárunk jelentékeny anyaggal szaporodott. Később a M. Tudom. Akadémia könyvtárából, a gróf Ráday-féle s a kolozsvári erdélyi múzeumi könyvtárakból nyert duplumokkal is jelentékenyen növekedett a múzeumi hírlapkönyvtár.

A hírlap-könyvtár évi dotatiója 2000 frt; ezen összeg nagy részét évenként a hírlapok bekötetésére fordítottuk és így lassankint a hírlap-anyag könyvtári alakot öltött és miután a folyosó belső- és külső része is polczos szekrényekkel és karzatokkal látattott el, a nagy hírlapanyag kényelmesen elhelyeztetett és jelenleg, már kezelésének különlegessége miatt is, méltán nevezetik hírlapkönyvtárnak.

Hogy a hírlapoknak a nyomdák által történő rendes beküldését is keresztül vigyük, 1885—87 években csaknem az összes hazai nyomdákat meglátogattam kieszközöltem, hogy ezentúl a hírlapok czimszallagokkal ellátva, lehetőleg teljesen érkeztek be a M. Nemz. Múzeumba.

Meg kell még említenem azt is, hogy a hírlapoknak (kivéven a hetilapokat és a szaklapok egy részét) nem lévén tartalommutatójuk, ezek használatát nagyban elősegítik az általam írt és a M. Tudom. Akadémia által kiadott három kötet »Repertórium« és a »Magyar Írók élete és munkái« cz. nagy művem, mely utóbbi szerzők szerint a hírlapokban levő temérdek cikk anyagát is nagyrészt magában foglalja.

A hírlap-könyvtár használatát eléggé feltünteti a havonként kiadatni szokott statisztika, mely szerint míg 1889-ben 1249 egyén látogatta a hírlap-könyvtárt és 3130 kötet hírlapot használt, addig 1901-ben már 2967 volt a látogatók száma, a kik 6878 kötetet használtak.

A hírlap-könyvtár anyaga szintén számokban mutatható ki egjobban; a mostani állomány 3910 hazai hírlap (20,540 évfolyam)

lyam vagy kötet, azaz 1.520,342 szám; (ezek közül 3045 a magyar, a többi idegen nyelvű hírlap). A külföldi idegen nyelvű hírlapok csekély számmal vannak könyvtárunkban képviselve, azért ezen számításba nem vétettek fel. A havi és évnegyedes folyóiratok pedig a nyomtatványi osztályban kezeltetnek és a tulajdonképeni nagy könyvtár anyagát képezik.

Az 1897. XLI. törvényzikk az összesnyomtatványoknak, így a hírlapoknak is pontos beküldését a M. Nemz. Múzeumba elrendelvén, miután ezen törvényes intézkedés mulasztás esetén pénzbüntetést is szab az illető nyomdára, a hírlapok is hiány nélkül érkeznek be könyvtárunkba. Még pedig azon év decz. 11-től a napilapok hónaponként, a többiek évnegyedenként bérmentetlenül küldetnek be, két kimutatással; ezek egyikén, az általunk átvett hírlapszámok, valamint a többi nyomtatványok átvétele igazoltatik és visszaküldetik; az esetleges hiány azonban megjelöltetik azon és külön is reclamáltatik. A beérkezett csomagok, illetve hírlapok számai föliratnak a nyilvántartási czédulákra s a teljes példányok évnegyedenként, esetleg félévenként könyvkötés alá rendeztetnek; így évenként körülbelől 600 kötet kerül vissza a hírlapkönyvtárba.

Ezzel a hazai hírlap-könyvtárunk teljessége biztósítva lévén, büszkén mutathatunk ezen gyűjteményünkre, mert több ily szakkönyvtár sem a hazában, sem a külföldön nem létezik.
